

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Muu järjestö

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

-

Vastaajatahon virallinen nimi:

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Marja Pakarinen

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

-

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

EHYT ry pitää tärkeänä, että asiakas voi saada tarvitsemaansa tukea sekä sosiaali- että terveyspalveluista asiakkaan edun parhaiten turvaavalla tavalla.

Jotta uudistuksen tavoitteet voidaan saavuttaa ja asiakkaan etu ja oikeudet taata, edellyttää se, että sekä sosiaali- ja terveydenhuoltolaissa säädetään järjestämisvelvollisuuden piirissä olevat palvelut riittävällä tasolla, yhdenvertaisesti ja molempien erityispiirteet huomioiden.

2a §:n tarkennus on päihde- ja mielenterveyspalvelujenkin osalta kannatettava. Se edellyttää kuitenkin, että päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen tällä hetkellä järjestämisvelvollisuuden piirissä olevat 24 § Päihdetyön säännökset säilytetään nykyisen sosiaalihuoltolain Sosiaalipalveluja koskevassa 3 luvun 24 pykälässä täydentäen niitä päihdehuoltolaista tuotavilla säännöksillä, kuten esityksessä terveydenhuoltolaissa on tehty. Sosiaalipalveluja koskevaa 24 §:ä eikä tule siirtää nyt ehdotetulla tavalla Sosiaalihuollon toteuttamista koskevaan 4 luvun 33b §:än, jolloin ne jäisivät järjestämisvelvollisuuden ulkopuolelle. Päihdetyö on HE luonnoksessa poistettu myös 3 luvun 14 §:stä Järjestämisvelvollisuuden piirissä olevista Tuen tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista kohdasta 10) Päihdetyö. Samat heikennysehdotukset tulee jättää toteuttamatta myös mielenterveystyön osalta sosiaalihuoltolain 25 §:ssä

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisösosiaalityötä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

EHYT pitää kannatettavana nostaa yhteisösosiaalityö sosiaalihuoltolakiin omaksi pykäläksi. On hyvä, että myös etsivän työn merkitys on nostettu esiin. Paikallisesti on varmistettava, että etsivää työtä kohdistetaan sekä nuoriin että aikuisiin.

Yhteisösosiaalityön määritelmää ja tavoitteita on hyvä tarkentaa sekä tarkentaa sitä, miten yhteisösosiaalityöllä autetaan erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä ja vahvistetaan osallisuutta. Yhteisösosiaalityön ja etsivän työn toimeenpanoa on tärkeä seurata.

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Pykälä 7b on ehdotettu säädettäväksi lukuun 2 Hyvinvoinnin edistäminen. EHYT ehdottaa, että pykälään 7b lisätään 2 momentti:

Hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu myös päihteettömyyden edistäminen ja haittojen vähentäminen. Ehkäisevästä päihdetyöstä ja sen kehittämisestä säädetään erikseen Laissa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (253/2015).

On tärkeää määritellä keinot, joilla toiminnan onnistumista ja vaikuttavuutta seurataan. Hyvä malli on Ehkäisevästä päihdetyöstä järjestämisestä annetun lain 5 §, jonka perusteella on nimettävä tehtävästä vastaava toimielin.

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluja koskevassa luvussa 3 ollut päihdetyötä koskeva pykälä 24 § kumotaan. Tilalle tulisi uusi pykälä 24 § koskien päiväkeskusta ja tilapäistä majoitusta päihdetyön palveluna. EHYT pitää lisäystä sinänsä hyvänä, mutta ei pidä kannatettavana sitä, että uudella pykälällä korvataan vanha pykälä, joka koskee järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia yleisiä ja sosiaalihuollon erityispalveluita.

Kumotun pykälän 24 §:n sisällöt esitetään siirrettäviksi sosiaalihuoltolain 4. lukuun, joka koskee sosiaalihuollon toteuttamista. Toteuttaminen koskee menettelytapoja, joista ei tehdä päätöksiä. Aiemman palveluja koskevan luvun 3. piiriin kuuluvista hakemuksista, kuten laitostuntouksesta, on saanut kirjallisen päätöksen. Mahdollisuus valittaa päätöksestä on tärkeä oikeussuojakysymys asiakkaalle.

EHYT ei pidä muutosta hyväksyttävänä, sillä se heikentäisi olennaisesti asiakkaan oikeusturvaa. EHYT ehdottaa, että esitetyn uuden sosiaalihuoltolain 3 luvun 24 § tilalla säilytetään sen nykyinen sisältö täydennettynä niiltä osin mitä päihdehuoltolain kumoaminen ja säännösten siirtäminen edellyttää, jotta uudistus vahvistaisi tavoitteiden mukaisesti asiakkaan oikeutta saada tarvitsemiaan palveluita.

Myös raskaana olevien henkilöiden oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat palvelut myös sosiaalihuollon puolelta on turvattava. Kaikilla päihteitä käyttävillä odottavilla äideillä ei ole kontaktia terveydenhuollon palveluihin. Esimerkiksi alkoholia runsaasti käyttävä odottava äiti, joka ei ole katkaisuhoidon tarpeessa, tulee voida ohjata välittömästi sosiaalisen kuntoutuksen piiriin, jossa päästään aloittamaan nopeasti työskentely sikiön suojelemiseksi äidin tukemisen rinnalla tarjoamalla tukea päihteettömyyteen sekä kiintymyssuhteen aktivoitumiseen vauvaan ja elämäntilanteen tasaamiseksi.

Muutosehdotus sosiaalihuoltolain Sosiaalipalvelut 3 luku 24 §:ksi:

Päihde- ja riippuvuuspalvelut

Päihde- ja riippuvuustyöllä vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttämiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista. Tässä laissa tarkoitettuun sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluu:

1. ohjaus ja neuvonta;
2. edellä 14 §:ssä tarkoitetut sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai erityisesti päihteiden käyttäjille tai riippuvuuskäyttäytymiseen suunnattuina palveluina

Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut. Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheisensä avun, tuen ja kuntoutuksen tarpeen perusteella. Lapsen oikeudesta saada välttämättömät sosiaalipalvelut säädetään edellä 13 §:ssä.

Asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen, on kiinnitettävä erityistä huomiota palvelujen jatkuvuuteen ja asiakasta on tarvittaessa avustettava palveluissa siirtymisessä.

Jos asiakkaalla on samanaikaisesti mielenterveys-, päihde- ja/tai riippuvuusongelma, on mielenterveys- ja päihdepalveluja järjestettävä hänelle samanaikaisesti.

Päihde- ja riippuvuuspalvelut on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden hyvinvointialueella tehtävän muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Terveydenhuollon päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisesta säädetään terveydenhuoltolain 28 §:ssä.

Lisäsehdotus edellä mainittuun liittyen

3 luvun Sosiaalipalvelut

14 § Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut lisätään

10) päihde- ja riippuvuuspalveluja

10a) päiväkeskustoimintaa ja tilapäistä majoitusta päihdetyön palveluna

11) mielenterveyspalveluja

17 § sosiaalinen kuntoutus

x) -kohta mielenterveys- ja päihdetyön kuntouttavat avo- ja laitospalvelut sekä päihdeettömyyttä tukevat asumispalvelut

Lisäksi muutettava:

Mielenterveyspalvelut, mitkä tulee säilyttää myös nykyisen sosiaalihuoltolain systematiikan säilyttämiseksi 25 §:ssä ottaen huomioon, että terveydenhuoltolaissa on säädetty Mielenterveyspalveluista 27 § ja Päihde- ja riippuvuuspalveluista 28 §. Palvelut tulee olla määritelty yhdenvertaisesti molemmissa laeissa.

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Psykososiaalista tukea koskeva lisäys on kannatettava. EHYT ehdottaa lisättäväksi, että psykososiaalista tukea tulisi olla tarjolla myös kiireettömissä tapauksissa.

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluja koskevassa luvussa 3 ollut päihdetyötä koskeva pykälä 24 § kumotaan. Kumotun pykälän 24 §:n sisällöt esitetään siirrettäviksi sosiaalihuoltolain 4. lukuun, joka koskee sosiaalihuollon toteuttamista. Toteuttaminen koskee menettelytapoja, joista ei tehdä päätöksiä. Esitys heikentäisi oleellisesti asiakkaan oikeusturvaa, kun asiasta ei tehtäisi enää päätöstä, jolloin asiakas ei voisi käyttää perustuslain mukaisia oikeusturvakeinoja.

Muutoksella heikennetään järjestämisvelvollisuuden piirissä olevaa sosiaalihuollon päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä asiakkaan asemaa ja oikeuksia saada sosiaalihuoltolain mukaisia päihde- ja riippuvuuspalveluja jatkossa myös sosiaalihuoltolain erityisiin päihdepalveluihin, myös sosiaalihuollon arvioimana.

EHYT ei pidä muutosta hyväksyttävänä. EHYT ehdottaa, että 33 §b sisältö palautetaan asiakkaan oikeuksien turvaamiseksi takaisin 24 §:n järjestämisvelvollisuuden piiriin, kuten nykyisin voimassaolevassa lainsäädännössä.

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

Nykyinen sosiaalihuoltolain 25 § on esityksen mukaan esitetty kumottavaksi. Mielenterveyspalvelut tulee säilyttää myös nykyisen sosiaalihuoltolain systematiikan säilyttämiseksi 25 §:ssä ottaen huomioon, että terveydenhuoltolaissa on säädetty Mielenterveyspalveluista 27 § ja Päihde- ja riippuvuuspalveluista 28 §. Palvelut tulee olla määritelty yhdenvertaisesti molemmissa laeissa.

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Esitysluonnoksessa esitetyt muutokset sosiaalihuoltolakiin heikentävät olennaisesti asiakkaan asemaa ja oikeuksia. Uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja asiakkaan oikeuksien turvaamiseksi ja vahvistamiseksi palvelut tulee kirjata tasa-arvoisesti järjestämisvelvollisuuden piiriin sekä sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolaissa.

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perutelut kyllä vastaukselle:

Esitysluonnoksessa esitetyt muutokset sosiaalihuoltolakiin heikentävät olennaisesti asiakkaan asemaa ja oikeuksia. Uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja asiakkaan oikeuksien turvaamiseksi ja vahvistamiseksi palvelut tulee kirjata tasa-arvoisesti järjestämisvelvollisuuden piiriin sekä sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolaissa.

Muutosehdotus sosiaalihuoltolain Sosiaalipalvelut 3 luku 24 §:ksi:

Päihde- ja riippuvuuspalvelut

Päihde- ja riippuvuustyöllä vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttämiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista. Tässä laissa tarkoitettuun sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluu:

1. ohjaus ja neuvonta;

2. edellä 14 §:ssä tarkoitetut sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai erityisesti päihteiden käyttäjille tai riippuvuuskäyttäytymiseen suunnattuina palveluina

Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut.

Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheisensä avun, tuen ja kuntoutuksen tarpeen perusteella.

Lapsen oikeudesta saada välttämättömät sosiaalipalvelut säädetään edellä 13 §:ssä.

Asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen, on kiinnitettävä erityistä huomiota palvelujen jatkuvuuteen ja asiakasta on tarvittaessa avustettava palveluissa siirtymisessä.

Jos asiakkaalla on samanaikaisesti mielenterveys-, päihde- ja/tai riippuvuusongelma, on mielenterveys- ja päihdepalveluja järjestettävä hänelle samanaikaisesti.

Päihde- ja riippuvuuspalvelut on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden hyvinvointialueella tehtävän muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Terveydenhuollon päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisesta säädetään terveydenhuoltolain 28 §:ssä .

Lisäysehdotus edellä mainittuun liittyen

3 luvun Sosiaalipalvelut

14 § Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut lisätään

10) päihde- ja riippuvuuspalveluja

10a) päiväkeskustoimintaa ja tilapäistä majoitusta päihdetyön palveluna

11) mielenterveyspalveluja

17 § sosiaalinen kuntoutus

x) -kohta mielenterveys- ja päihdetyön kuntouttavat avo- ja laitospalvelut sekä päihitteettömyyttä tukevat asumispalvelut

Lisäksi muutettava:

Mielenterveyspalvelut, mitkä tulee säilyttää myös nykyisen sosiaalihuoltolain systematiikan säilyttämiseksi 25 §:ssä ottaen huomioon, että terveydenhuoltolaissa on säädetty Mielenterveyspalveluista 27 § ja Päihde- ja riippuvuuspalveluista 28 §. Palvelut tulee olla määritelty yhdenvertaisesti molemmissa laeissa.

3 Terveydenhuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Pykälä 20§ on ehdotettu säädettäväksi lukuun 2 Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.

EHYT ehdottaa, että pykälään 20 § lisätään 2 momentti:

- Terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu myös päihitteettömyyden edistäminen ja haittojen vähentäminen. Ehkäisevästä päihdetyöstä ja sen kehittamisestä säädetään erikseen Laissa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (253/2015).

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

EHYT ehdottaa selvennettäväksi lain perusteluissa, mitä tässä pykälässä tarkoitetun ohjauksen ja neuvonnan tulee käytännössä sisältää ja miten sitä toteutetaan, esim. antamalla esimerkkejä (kuten audit, mini-interventio) ohjauksen ja neuvonnan menetelmistä.

Lisäksi EHYT ehdottaa lisättäväksi 2) -kohtaan päihteiden riskikäyttö ja haitallinen päihteidenkäyttö.

Esitys lakitekstin lisäykseksi (terveydenhuoltolaki 28 §):

”Tässä laissa tarkoitettuihin päihde- ja riippuvuuspalveluihin kuuluu:

1) Terveystenhuollon palveluihin sisältyvä ohjaus ja neuvonta, joka koskee päihteettömyyttä ja riippuvuuksilta suojaavia ja niitä vaarantavia tekijöitä sekä päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyviä terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä; sekä

2) Päihteiden riskikäytön, haitallisen päihdekäytön, päihdehäiriöiden ja muiden riippuvuushäiriöiden tutkimus-, hoito- ja kuntoutuspalvelut monimuotoisina palveluina. --”

Tutkimus-, hoito ja kuntoutuspalveluita tulisi tarjota jo varhaisemmassa vaiheessa, ennen kuin henkilölle on kehittynyt päihdehäiriö tai muu riippuvuushäiriö.

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tähän mennessä on ollut mahdollista toteuttaa hoito ja antaa korvaushoitolääkkeitä myös sosiaalihuollon asumispalveluista ja muista sosiaalihuollon laitoksista. On huolehdittava siitä, että myös jatkossa sosiaalihuollon laitoksista voidaan antaa korvaushoitoa, kun asiakkaan korvaushoidolla on vastuussa oleva lääkäri. Nyt lakiehdotuksessa ehdotetaan pelkästään terveydenhuollon toimintayksikköä, jossa on hoidon antamiseen perehtynyt hoidosta vastaava lääkäri ja toiminnan edellyttämä muu henkilökunta sekä soveltuvat tilat.

Näin säädettyä hoitoa antavat yksiköt supistuvat olennaisesti eikä se ole asiakkaan, hoitoyksikön eikä hyvinvointialueen (ml. Helsinki ym.) etu. Lainsäädäntöuudistus heikentää asiakkaan asemaa ja oikeuksia.

Terveydenhuoltolaissa tulee säätää aiemman, nyt voimassa asetuksen mukaisesti korvaus- ja vieroitushoidon antamisesta muussakin kuin terveydenhuollon yksikössä.

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kiireellisen hoidon täsmentäminen niin, että kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä katkaisu- ja vieroitushoidon tarvetta, on kannatettava.

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Psykososiaalista tukea koskeva lisäys on kannatettava. EHYT ehdottaa lisättäväksi, että psykososiaalista tukea tulisi olla tarjolla myös kiireettömissä tapauksissa.

3.8 Onko sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymää hoitoa huumausainerikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.9 Onko työnohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

EHYT ehdottaa selvennettäväksi lain perusteluissa, mitä tässä pykälässä tarkoitettun ohjauksen ja neuvonnan tulee käytännössä sisältää ja miten sitä toteutetaan, esim. antamalla esimerkkejä (kuten audit, mini-interventio) ohjauksen ja neuvonnan menetelmistä.

Lisäksi EHYT ehdottaa lisättäväksi 2) -kohtaan päihteiden riskikäyttö ja haitallinen päihteidenkäyttö.

Esitys lakitekstin lisäykseksi (terveydenhuoltolaki 28 §):

”Tässä laissa tarkoitettuihin päihde- ja riippuvuuspalveluihin kuuluu:

1) Terveydenhuollon palveluihin sisältyvä ohjaus ja neuvonta, joka koskee päihteettömyyttä ja riippuvuuksilta suojaavia ja niitä vaarantavia tekijöitä sekä päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyviä terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä; sekä

2) Päihteiden riskikäytön, haitallisen päihdekäytön, päihdehäiriöiden ja muiden riippuvuushäiriöiden tutkimus-, hoito- ja kuntoutuspalvelut monimuotoisina palveluina. --”

Tutkimus-, hoito ja kuntoutuspalveluita tulisi tarjota jo varhaisemmassa vaiheessa, ennen kuin henkilölle on kehittynyt päihdehäiriö tai muu riippuvuushäiriö.

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

-

Perustelut kyllä vastaukselle:

-

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivaltaperusteella poistettaisiin?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Voimassa olevan sosiaalihuoltolain Sosiaalipalvelut 3 luvun 24 § :n tilalle ehdotetaan luonnoksessa uutta palvelua Päiväkeskus ja tilapäinen majoitus päihdetyön palveluna, joka tulisi olemaan päihdetyön ainoa erityispalvelu. Voimassa olevan päihdetyön 24 §:n sisältö siirrettäisiin sosiaalihuoltolain menettelytapoja tarkoittavaan 4 lukuun, jonka otsikkona on Sosiaalihuoltolain toteuttaminen, uudeksi 33b §:ksi.

Tällä muutoksella heikennettäisiin nykyisin järjestämisvelvollisuuden piirissä olevaa sosiaalihuollon päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, asiakkaan asemaa ja oikeuksia saada sosiaalihuoltolain mukaisia päihde- ja riippuvuuspalveluja.

Luonnoksella ollaan muuttamassa sosiaalihuollon yleistä lähtökohtaa, jossa avun tarpeeseen vastaaminen ei edellytä diagnoosia tai täsmällistä sairauden määrittelyä, vaan sosiaalipalvelujen järjestämisen lähtökohtana on myös päihdetyön osalta eri syistä tunnistetut tuen tarpeet. Tästä seuraa, että jos oleellinen vastuu siirretään pelkästään terveydenhuollon puolelle, se sulkee paljon henkilöitä pois erityisesti sosiaalihuollon itsenäisen arvioinnin kautta päihdepalvelujen piiristä. Tällöin ei riitä pelkästään sosiaalihuoltolain yleisinä palveluina 17 § (Sosiaalinen kuntoutus) ja 22 § (laitospalvelut), vaikka luonnoksessa niin arvellaan. Perusteluissa sivu 107 selkeästi rajataan soveltamisohjeena, että Asiakkaan sosiaalisen kuntoutuksen tarvetta arvioidessa on olennaista selvittää aina hänen tarpeensa ja mahdollisuutensa saada kuntoutusta terveyspalvelujärjestelmästä tai muusta kuntoutuspalveluista.

Yhteisesti toteutetuissa palveluissa voidaan tarvittaessa turvata asiakkaan ja potilaan tuen tarpeita vastaavat palvelut. Silti on välttämätöntä säilyttää sosiaalihuollon päihdetyössä myös itsenäisen arvioinnin mahdollisuus eri syistä tunnistetuista sosiaalihuollon tarpeista lähtien. Soveltamisohje on korjattava, sillä tällä lainsäädäntöuudistuksella on nimenomaan selkiytettävä sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolain yhteisiä palveluita koskevia säännöksiä.

Erytyislakina toimivan päihdehuoltolain palvelujen koskevien säännösten kumoamisella ja siirtämisellä sosiaali- ja terveydenhuoltolakiin on pyritty parantamaan palveluja. Tästä syystä sosiaalihuoltolain 3 luvun 24 § nykyinen sisältö tulee säilyttää täydennettynä, että asiakkaan oikeudet toteutuvat ja asema paranee tavoitteiden mukaisesti. Tällöin kuntoutusrahaa on mahdollista hakea ja saada yleisten edellytysten täyttyessä myös sosiaalihuollon itsenäisen arvioinnin perusteella.

Aikaisemmassa HE: ssä 127/2005 kuntoutusrahan saamisen ehtoja parannettiin erityisesti työttömien osalta ja siten, että kuntoutukseen ohjaus tuli mahdolliseksi myös sosiaalitoimen itsenäisenä arviona.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_127+2005.pdf

Nykyisessä Kelan ohjeistuksessa Päihdekuntoutuksen lakiperustan vaikutus liitteisiin ja kuntoutusrahan todetaan kuntoutusrahan saamisen yhtenä ehtona sosiaalitoimen yksilöllisen kuntoutusperusteen päihdehuolto- ja sosiaalihuoltolain perusteella. Nyt tämä oikeutus täytyy erityislain palveluja koskevan kumoamisen jälkeen kirjata myös näiltä osin sosiaalihuoltolakiin siten, että 24 §:n järjestämisvelvollisuus säilyy.

https://www.kela.fi/documents/10180/1169660/Esite_paihdekuntoutus.pdf/873becbb-7ee7-4d79-ad65-dc748201bc72?version=1.0

Nyt esillä olevassa HE luonnoksessa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n muuttamisesta on esitetty heikennystä 18 § Päihde- ja riippuvuushäiriön yksilökohtainen laitospuotoisen kuntoutuksen osalta myöntää kuntoutusrahaa seuraavasti:

Kuntoutusraha lakisääteisen kuntoutuksen ajalta

Pykälän 1 momentin 5 kohtaa ja 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan päihdehuoltolakiin sekä sosiaalihuoltolakiin ja terveydenhuoltolakiin ehdotettuja muutoksia.

Nykyinen laki, erityisesti 18 §: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050566>

HE luonnoksen perusteluissa sivulla 142 todetaan, että Perhekuntoutusta tai yksilökohtaista laitospuotoista kuntoutusta ei annettaisi enää päihdehuoltolain vaan sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain perusteella. Päihdehuoltolain perusteella annetun yksilökohtaisen laitospuotoisen kuntoutuksen osalta säännöksen sanamuotoa esitetään muutettavaksi siten, että uusi sanamuoto olisi päihde- ja riippuvuushäiriöiden kuntoutus, jolloin soveltamisalaan kuuluisivat riippuvuushäiriöiden kuntoutuspalvelut.

Tämä tarkoittaisi selkeää heikennystä, koska uusi sanamuoto olisi ”päihde- ja riippuvuushäiriöiden kuntoutus, jolloin soveltamisalaan kuuluisivat riippuvuushäiriöiden kuntoutuspalvelut”

Sosiaalihuoltolain mukainen itsenäinen päihdekuntoutuksen arvio ei kuuluisi soveltamisalaan, jos siitä ei erikseen tulla kirjaamaan, kuten nykyisessä lakitekstissä on tehty (Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 18 §) ja kuten tulee tehdä myös jatkossa.

Esimerkiksi asiakas on tähän asti voinut saada kuntoutusrahaa ollessaan sosiaalisessa päihdekuntoutuksessa ympäri vuorokauden ensikodissa, mikä tukee asiakkaan elämäntilannetta. Kuntoutusraha on myönnetty yksilöllisellä sosiaalihuollon itsenäisenä arviona tukemaan asiakkaan kokonaisvaltaista kuntoutusta, mikä on erittäin tärkeä säilyttää myös jatkossa.

Sosiaalihuoltolain päihde- ja riippuvuuspalvelujen säännösten palauttaminen nykyisen sosiaalipalveluja koskevan 3 luvun 24§:än järjestämisvelvollisuuden piiriin parantamalla ja täsmentämällä niitä on välttämätöntä, jotta kokonaisvaltainen päihdetyö toteutuu ja heikommassa asemassa olevien henkilöiden päihdepalvelut ja kuntoutuksenaikainen sosiaaliturva pystytään takaamaan. Sosiaalihuoltolain päihde- ja riippuvuuspalveluiden tulee olla yhdenvertaisessa asemassa terveydenhuoltolain järjestämisvastuun kanssa.

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

8 Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköistä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköistä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kustannusvaikutuslaskelmia ei ole tehty siitä, mitä seuraisi päihdepalvelujen heikentämisestä sosiaalihuoltolain puolella. Muun muassa THL:n hyvinvointialueiden 2021–2022 arviointitutkimuksissa on selvitetty, että alueilla, missä ei ole ollut päihdetyön erityispalveluja, kustannukset ovat lisääntyneet erikoissairaanhoidon puolella. Tämä on todettu myös muissa tutkimuksissa ja tilastolaskennoissa kustannuksen lisääntymisinä muun muassa lastensuojelussa, kun tarvittavia päihdepalveluja ei ole ollut riittävästi saatavilla.

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

Mikäli uudistus toteutuisi esitetyn mukaisesti, heikennetään sillä sosiaalipuolen palveluja, joilla on suora vaikutus lapsiin. Näitä ei ole riittäväällä tasolla arvioitu luonnoksessa.

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Jos uudistus toteutuisi esitetyn mukaisesti, heikentäisi se päihdepalveluja tarvitsevan asemaa ja oikeuksia huomattavasti. Erityisesti sosiaalipalvelujen puolella mahdollisuus päästä tarpeen mukaisiin palveluihin heikentyisi.

Pyydämme, että yleishyödyllisiin järjestöihin kohdistuvien vaikutusten arviointi tehdään huolellisesti ja niin, etteivät mahdolliset lakimuutokset aiheuta heikennyksiä yleishyödyllisten järjestöjen toteuttamaan kohtaavaan toimintaan. Vaikutusten arvioinnissa todetaan, että ”päiväkeskustoiminnan säätäminen hyvinvointialueen järjestämisvastuulle voi aiheuttaa muutoksia niiden järjestötoimijoiden toimintaan, jotka ovat tuottaneet vastaavan kaltaista palvelua niin kutsutulla STEA-rahoituksella. - - Aiemmin sosiaalihuollon toimintaa täydentävän toiminnan muuttuminen sosiaalihuoltolakiin täsmennetyksi, hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaksi palvelutehtäväksi tarkoittaa sitä, etteivät järjestötoimijat enää voisi tuottaa palvelua aikaisempaan tapaan. Muutos tarkoittaisi mainittujen järjestöjen toiminnan tarkentamista siten, että palvelutuotanto jatkuisi ostopalvelusuhteessa hyvinvointialueen kanssa (siltä osin, kun siihen ei kuuluisi julkiseksi hallintotehtäväksi katsottuja sisältöjä, kuten palvelutarpeen arviointeja) tai vaihtoehtoisesti olemassa olevan toiminnan suuntaamista toisella tavalla, ei-lakisääteiseen toimintaan. Muutos ei siten vaikuttaisi järjestötoimijoiden toimintaedellytyksiin, vaan selkeyttäisi edelleen myös tehtävän ja vastuuajkoa julkisen sektorin ja järjestötoimijoiden välillä.”

Tämä vaikutusten arvioinnin kappale vaatii selkiyttämistä, määrittelyä ja perustelua. Järjestölähtöisesti ja valtion avustuksilla ylläpidetään monimuotoisia matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, toimintakeskuksia, päiväkeskuksia yms. vastaavia paikkoja, jotka ovat nykymuodossaan yleishyödyllistä toimintaa (eivät palvelutuotantoa). Kohtaamispaikat ovat keskeinen yhdyspinta ja silta palveluiden ja ihmisten välillä; moni järjestöjen päiväkeskuksessa kävijä löytää tiensä palveluihin vasta saatuaan ohjausta, neuvontaa, tukea ja rohkaisua. STEA:n ohella myös monet kunnat tukevat järjestöjen tarjoamia kohtaamispaikkoja.

Päiväkeskukseksi kutsutaan varsin kirjavaa joukkoa erilaisia toimintoja. Miten määritellään HE:n tarkoittama päiväkeskus ja mikä STEA-rahoitteinen toiminta kuuluu tämän määritelmän ja lakimuutoksen alle? Mitä mahdollinen lakimuutos todellisuudessa tarkoittaa yleishyödyllisten järjestöjen ylläpitämille paikoille? Miten rahoituslähteen muutos toteutetaan käytännössä, jos valtionavustuksen sijaan rahoitusta haetaan/kilpailutetaan (?) hyvinvointialueella? Jos STEA-rahoitus järjestöjen toimintapaikoille lakkaisi välittömästi lakimuutoksen voimaan tullessa, miten varmistetaan, että toiminta ei katkea tässä rajakohdassa?

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

EHYT pitää tärkeänä, että lainsäädäntötyö tehdään perusteellisesti ja huolellisesti. Voimaantulopäivää voi tarvittaessa lykätä, jos se on tarpeen selkeän ja oikeudenmukaisen lainsäädännön aikaansaamiseksi.

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

-

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Esityksen yleisenä tavoitteena on parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, laatua ja tarpeen mukaisuutta sekä vahvistaa asiakkaan oikeuksia saada yhdenvertaisesti tarvitsemiaan palveluja kaikissa ikäryhmissä.

EHYT pitää kannatettavana, että päihde- ja mielenterveyspalveluista säädetään jatkossa sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa. Kun erityislaki, päihdehuoltolaki, kumotaan, EHYT pitää erityisen tärkeänä varmistaa, että oikeus päihdepalveluihin ei heikkene, vaan esityksen tavoitteen mukaisesti parane.

Laadukas ja vaikuttava päihdetyö on sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisvaltaista yhteistyötä, se vastaa asiakkaan tarpeita ja huomioi hänen etunsa. Uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja asiakkaan oikeuksien vahvistamiseksi palvelut tulee kirjata tasa-arvoisesti järjestämisvelvollisuuden piiriin sekä sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolaissa. Muussa tapauksessa on vaarana, että moni päihdepalveluja tarvitseva jää ilman palveluja. HE:ssä vastuu näyttää rajautuvan liiallisesti terveyden huoltoon. Sosiaalihuollolla tulee jatkossakin olla itsenäinen tehtävä päihde- ja riippuvuuspalveluissa.

EHYT pitää erityisen kannatettavana, että sekä sosiaalihuoltolakiin että terveydenhuoltolakiin esitetään lisättäväksi päihteen ongelmakäytön ja päihdehäiriöiden lisäksi myös riippuvuuskäyttäytyminen. On tärkeää, että päihdeongelmien ja -häiriöiden lisäksi myös toiminnallisten riippuvuuksien, kuten rahapeliriippuvuuden, aiheuttama tuen tai hoidon tarve tunnustetaan. Uuteen ICD-11-diagnoosiluokitukseen on luokiteltu uutena diagnoosina myös digipeliriippuvuus osana toiminnallisia riippuvuuksia. Erilaisten riippuvuuksien huomioimista laajemmin tukee myös v. 2021 julkaistu päihde- ja riippuvuusstrategia, jossa on linjattu yhteisestä kehittämistyöstä ja politiikkatoimien tavoitteista ja painopisteistä vuoteen 2030 saakka. Strategia

kattaa niin alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteet, huumausaineet kuin rahapelaamisen, mutta myös digipelaamisen, päihtymiseen käytettävät lääkkeet ja muut aineet.

Pakarinen Marja
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry